

Стрілецький М.А.

здобувач 2 курсу магістратури
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕДІАЦІЯ ЯК РІЗНОВИД АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Сучасна демократизація відносин влади і суспільства переорієнтувала традиційні завдання більшості державних та муніципальних інституцій, забезпечила розширення прав особи, але, водночас стала чинником формування підґрунтя для виникнення значної кількості спорів, щодо яких адміністративне судочинство стало найбільш поширеним і прийнятним способом розв'язання. Рівень довіри до адміністративних судів у суспільстві є одним із найвищих, що, безумовно, є підтвердженням їх ефективності, але є фактором, який забезпечує постійне зростання кількості звернень за захистом порушеного права. Сьогодні адміністративні суди розглядають величезну кількість заяв в стислі процесуальні строки, що не може не позначитись на якості судового розгляду, і у підсумку, судових рішень. Відтак, в умовах радикальних змін у державі і суспільстві, проблема ефективного та швидкого вирішення конфліктів постає надзвичайно гостро.

Розвиток альтернативних форм врегулювання публічно-правових спорів є одним з пріоритетних напрямків вдосконалення існуючих в Україні механізмів врегулювання правових спорів і захисту порушених прав громадян. Метою впровадження таких засобів є не тільки зменшення навантаження на суддів, а й пришвидшення та покращення ефективності відновлення порушених прав та свобод.

Усі альтернативні способи вирішення спорів призначені для допомоги сторонам в досягненні вирішення конфлікту, однак існують відмінності в тому, яким чином це досягається. У світовій практиці існує кілька десятків різних видів примирювальних процедур, до яких відносяться переговори, посередництво, арбітраж, посередництво-арбітраж, примирювальне провадження, міні-суд, незалежна експертиза по

встановленню фактичних обставин справи. Медіація як спосіб врегулювання спору із залученням третьої незалежної особи – медіатора, набула значного поширення у приватно-правовій сфері. В той же час, застосування примирювальних процедур до спорів, що мають виражений публічно-правовий характер має відбуватися із цілком зрозумілим застереженням, і далеко не всі фахівці позитивно сприймають саму ідею примирення у публічно-владних відносинах.

Тим не менш, враховуючи позитивний світовий досвід, а також об'єктивну необхідність в умовах критичної завантаженості адміністративних судів, все частіше лунають пропозиції вироблення аналогічного механізму, адаптованого для публічно-правової сфери.

Оскільки в Україні застосування медитативних процедур в публічно-правовій сфері неоднозначно оцінюється фахівцями, вагомою передумовою для формування адекватної медіативної процедури можливе лише за умови ретельного аналізу сфери щодо якої вони будуть застосовуватися. Відповідно, окремий пласт досліджень вчених-адміністративістів, спрямованих на з'ясування сутності адміністративного спору як особливого різновиду юридичного конфлікту формує підґрунтя для поступового поширення медіації на сферу управління.

Питанню застосування медіації приділено чимало уваги на міжнародному рівні. У Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи Рес (2001) 9 наголошено на перевагах альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й приватними особами та рекомендовано урядам держав-членів сприяти використанню альтернативних засобів для врегулювання спорів між адміністративними органами й приватними особами, таких, як внутрішній перегляд, примирення й медіація, урегулювання шляхом переговорів та арбітраж. У документі зазначається, що застосування цих засобів можна б було зробити обов'язковою попередньою умовою судового розгляду. В якості обґрунтування використання альтернативних способів розгляду спорів зазначена Рекомендація вказує на зниження навантаження на суди, а також приближення адміністративних органів до суспільства [1, с.76].

Win-win (в перекладі з англ. – безпрограшний, перемога-перемога) – стратегія взаємної вигоди і співпраці. Професор Гарвардського університету Роджер Фішер розробив методику переговорів, метою якої є досягнення взаємовигідного результату для обох сторін, яка в подальшому отримала назву win-win або Гарвардський метод. Його сутність полягає в тому, що в ситуації немає переможених та переможців. Використання стратегії win-win дозволяє кожній зі сторін одночасно перемогати, уникаючи побічних негативних наслідків своєї перемоги та отримати якісь переваги від прийнятих рішень, обидві сторони задоволені, ніхто не відчуває себе переможеним та не відчуває певного негативу до іншої сторони [2, с. 114].

Одним із альтернативних алгоритмів вирішення публічно-правового спору, при якому сторони дійшли домовленості та згоди з предмету спору та задовольнили свої інтереси без негативних наслідків або з їх мінімізацією – є медіація.

Під медіацією (посередництвом) розуміють добровільний і конфіденційний процес розв'язання будь-якого спору, в якому нейтральна третя особа допомагає сторонам досягнути домовленості (згоди) в їх суперечці шляхом переговорів [3, с. 30]. Особливості процедури медіації полягають у наступному: а) участь сторін спору в процесі медіації є добровільною, медіатор – вільно обраний сторонами, а кожна сторона має можливість у будь-який момент вийти з процесу; б) у медіації сторони самі виробляють і приймають рішення. Медіатор, на відміну від суду, жодних рішень з приводу спірного питання не виносить і не дає жодних рекомендацій; в) медіація – це процес, в якому нічого не вирішується без згоди сторін спору. Під час нього всі рішення приймаються тільки за взаємною згодою сторін, і обидві сторони добровільно беруть на себе обов'язки виконувати прийняті ними рішення. Зрозуміло, що сторони роблять це лише тоді, коли задоволені такими рішеннями. Під час судового розгляду справи діє принцип обов'язковості судового рішення; г) основна мета медіації – пошук порозуміння, тобто за допомогою посередника обговорюються різні варіанти вирішення конфлікту і спільно обирається той із них, який обидві вважатимуть найкращим. Медіація дає

можливість зберегти відносини на перспективу; д) ризик медіації мінімальний, оскільки кожна сторона в будь-який момент може відмовитися від продовження процесу переговорів; е) процес медіації відносно нетривалий та є економічно вигідним для сторін порівняно з судовою процедурою вирішення спору [3, с. 32].

Слід звернути увагу на те, що процедури посередництва здійснюються як приватними медіаторами на базі відповідних асоціацій, так і офіційними, зокрема судовими установами. Відтак, доцільно розмежовувати два різновиди медіації: приватну і судову (квазісудову). Для обох різновидів характерним є те, що процедура передбачає співпрацю третьої сторони та учасників конфлікту з метою допомогти віднайти його взаємовигідне вирішення [4, с. 5]. Мета цього процесу полягає в розв'язанні конфлікту та припиненні суперечки, а проблема не вважається остаточно вичерпаною доти, поки не буде досягнуто єдиної, загальної для обох сторін згоди.

Медіація, як будь-яка своєрідна процедура має свої переваги і недоліки у порівнянні з вирішенням спорів в судовому порядку. Так, до переваг процедури медіації можна віднести: 1) вироблення рішення, яке влаштовує обидві сторони спору, в той час, як суд виносить рішення, як правило, на користь однієї зі сторін; 2) вважається, що судовий процес посилює конфронтацію між сторонами, оскільки обов'язкове судове рішення на користь однієї із сторін не залишає шансів для подальшого діалогу. Саме тому медіація у публічно-правовій сфері є свідченням налаштованості влади на співпрацю та компроміс; 3) швидкість процедури медіації у порівнянні з судовим процесом, що є особливо актуальним для України, оскільки, незважаючи на постійне скорочення процесуальних строків, значна кількість спорів розглядається в суді роками; 4) фінансова привабливість.

«Слабкі місця» медіації, передусім, полягають у тому, що така діяльність набагато меншою мірою спрямована на абсолютне відновлення справедливості та захист законних прав особи, адже її метою є вироблення рішення через взаємні поступки, інколи навіть у питаннях, що однозначно вирішуються в законодавстві, але є нереальними за конкретних обставин.

Саме тому, у багатьох країнах визначаються справи, щодо яких застосування медіації є недоречним. [4, с. 7].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що застосування в публічно-правовій сфері медіативних процедур є свідченням суттєвих зрушень у правовій свідомості і буде ефективним лише у правовій державі. Безперечно, пряме запозичення досвіду інших країни в Україні не спрацює, і вже розроблені та опрацьовані процедури мають бути адаптовані до нашої правової системи. В першу чергу, необхідно сформувати нормативну базу і усунути всі колізії з нормами КАС України. Важливим також є розроблення методичних рекомендацій щодо особливостей проведення медіативних процедур з точки зору психології спілкування, особливостей розкриття змісту наданих доказів, співставленню фактів і певних обставин та їх правових наслідків, які характерні окремо для спорів, що виникають з публічно-правових відносин.

Список використаних джерел:

1. Койчева О.С. Перспективи медіації як альтернативного способу вирішення податкових спорів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*, 2019. № 3. С. 72-81.
2. Койчева О.С. Парадигма «win-win» в податкових спорах: міф чи реальність? *Правове життя сучасної України: Міжнар. наук.-практ. Конф. (м. Одеса, 15 травня 2020 р.) у 3-х т. Т. 2. Одеса : Видавничий дім «Гельветика»*, 2020. С. 114-116.
3. Способи вирішення публічно-правових спорів з органами влади : практичний посібник / кол. атворів: Сало Л.Б., Сенюта І.Я., Хлібороб Н.Є., Школик А.М. Дрогобич : Коло, 2009. 253 с.
4. Паладій М., Шевелева Т. Не хочете вирішувати конфлікт у суді – зверніться до медіатора. *Інтелектуальна власність*. 2006. № 12. С. 4-8.